

Perskaičiau 1992 m. išleistą Jūsų parengtą knygėlę „Terminologijos taisymai“. Ačiū už labai reikalingą leidinį: jis užpildė nemaža terminologijos spragų, jame ištaisytos daugiau ar mažiau paplitusios kalbos klaidos. Kadangi Kauno knygynuose jau seniai šio leidinėlio ir su žiburiu nerasi, manau, jog reiktų jį pakartotinai išleisti.

Dėkodama noriu pasakyti ir vieną kitą pastabą.

Be jokios abejonės, tarptautinius dėmenis *video-*, *audio-*, reikia siūlyti keisti lietuviškais atitikmenimis (tiesą sakant, manau, jog visiškai jų išguiti nepajėgsime: per vėlai susigriebta, be to, užsienio reklama daro savo). Aišku, kodėl būtina taisyti darinius *videoįrašas*, *videojuosta*, kodėl gali būti vartojamas žodis *videostudija*, kodėl siūloma vartoti ne *videomagnetofonas*, tačiau kodėl *videokasetę* būtina keisti *vaizdajuoste* arba *vaizdo kasete*, *audioaparatu* – *garso aparatu*? Kad taip geriau, pritariu, tačiau *kasetę*, *aparatu*, kaip ir *magnetofonas*, *studija* – tarptautiniai žodžiai, todėl visų šių žodžių taisyimas turėtų būti pagrįstas ta pačia taisykle:

videokasetė (– vaizdājuostė, vaizdo kasėtė),
videostudija (– vaizdo stūdiija, vaizdo įrašų stūdiija),
videomagnetofonas (– vaizdo magnetofonas),
audioaparatu (– garso aparatu),
audiokasetė (– garso kasėtė, garsājuostė).

Panašus atvejis ir su *autopakroviu*. 21 p. siūloma vartoti *autokrautūvas*. Manysčiau, jog šį žodį reiktų taisyti *automobilinis krautūvas*.

Ar ne geriau *universamą* (116 p.) taisyti nepriesaginiu būdvardžiu *universalį maisto parduotuvę*?

Išėmimas iš pardavimo (47 p.) taisoma *uždraudimas pardavinėti*. Taip tinka, jei uždraudžiama. O jei nedraudžiama, bet tų prekių niekas neperka ir jos grąžinamos į sandėlį arba gamintojui? Čia jau reiktų kito termino.

Labai gerai, kad 63 p. pateikta įvairių žodžio *motininė* taisyimo va-

¹Tai Kauno m. valdybos vyr. kalbininkės V. Jurkienės į Lietuvių kalbos institutą atsiųstas laiškas. Dekui geriamai kalbininkei ir už dalykišką laišką, ir už leidimą jį spausdinti. *Red.*

riantų, 34 p. taisoma *dukterinis atomas*. Tačiau nėra pastaruoju metu dažnai vartojamo žodžių junginio *dukterinė įmonė* taisymo. Kadangi verslininkai taip vadina jau įsteigtos įmonės padalinius arba panašia veikla užsiimančias įmones, priklausančias tam pačiam savininkui, todėl galbūt pirmiau įsteigtą įmonę būtų galima vadinti *pirminė* (arba *pagrindinė*) *įmone*, o vėliau įsteigtą („dukterinę“) – *antrinė*?

78 p. *plačiaekraninis kino teatras* taisomas *plačiaekranių kino teatru*. N. Sližienė „Gimtojoje kalboje“ (1992 m. 6-asis numeris, 9 p.) rašo, jog „Valstybinė lietuvių kalbos komisija, apsvarsčiusi šią rašybos problemą, nusprendė, kad žodis *teatras* kalbant apie kiną visiškai nereikalingas, užtenka sakyti ir rašyti: *kinas, videokinas* (pvz., *kinas „Vingis“*)“. Manau, kad tai labai geras nutarimas, iš tiesų ten jokio teatro nėra, o toks sudėtinis pavadinimas, ko gero, ar tik nebus atėjęs iš tų laikų, kai prieš kino seansą vykdavo trumpi vaidinimai ar koncertai. Neabejotina ir rusų kalbos įtaka. Be to, vyresni žmonės dar ir dabar atsimena tuos laikus, kai tokia įstaiga buvo vadinama kinu.

129 p. *žirnių sriuba* (= *žirniėnė*). Sutinku, kad vienas žodis geriau. Bet argi sudėtinis pavadinimas – klaidingas? Todėl galbūt reikėtų tik siūlyti vartoti vienažodį terminą, o ne taisyti kaip klaidą. Juo labiau, kad ne kiekvieną sriubą visada galime pavadinti vienu žodžiu. *Kopūstienė, bulviėnė, kruopiėnė* – taip. O makaronų, pupelių? *Makaronienė? Pupelienė?* (Yra tokia moters pavardė). Kai kada sriubas galima vadinti *kopūstais, makarūnais*, bet tik tada, kai aišku, jog kalbama apie sriubą. O jei ne, gali būti painiavos *su makaronais* (pusgaminiais), kurie parduodami maisto parduotuvėse.

Šalia *medsesers, medpunkto* (61 p.), *vettarnybos, vetpunkto* (122 p.) taisymų būtų galima parašyti ir sutrumpintą variantą, dažnai vartojamą ir labai patogų raštuose, reklamoje: *med. sesuo, med. punktas* ir t.t.

96 p. *skerdiena* taisoma *skerdena*. Ar tai reiškia, kad žodis *skerdiena* nevartotinas? „Lietuvių kalbos žodyne“ (XII t.) pateikiami abu žodžiai, o „Kalbos kultūros“ 54-ojo numerio 68-ajame puslapyje teigiama: „Priesagos *-ena* vediniai yra odų ir kailių pavadinimai, pvz.: *arklenà* „arklio oda“, *kiaulenà* „kiaulės oda“, *ožkenà* „ožkos kailis arba ožkos oda“, o mėsos pavadinimai sudaromi su priesaga *-iena*, pvz.: *arkliėna, kiauliėna, jautiėna*. Paskersto ir išskrosto gyvulio mėsa yra *skerdiena*. Šio termino

nereikėtų painioti su *skerdenà*. Mėsos pramonės specialistai žodžiu *skerdenà* vadina paskerstą gyvulį iki jo išskrodimo ir apdorojimo“ (A. Montvilienės straipsnelis „Taisytiniai ir tikslintiniai priesaginiai prekių pavadinimai“)².

Nevienodai taisomas ir *prailginimo laidas*. „Terminologijos taisyimų“ 80-ajame puslapyje *prailgintojas* (= *ilgintùvas*), jau minėtame „Kalbos kultūros“ straipsnelyje (68 p.) teigiama, jog „iš dviejų terminų *ilgiklis* ir *ilgintùvas* tam tikram elektros laidui nusakyti geresnis yra *ilgiklis*, mat mažesnių prietaisų ar įrankių pavadinimams geriau tinka priesagos *-iklis* daiktavardžiai. Su priesaga *-tuvas* paprastai sudaromi didesnių prietaisų pavadinimai, pvz.: *drėkintùvas*, *gesintùvas*, *purkštùvas*.“

Kalbos leidiniuose labai įvairuoja žodžio *išlaikyti* „išskirti, išskaityti iš sumos tam tikrą dalį“ taisymai. „Terminologijos taisyimų“ 47 p. taisoma *išskaityti*, klaidų žodynėlio „Kaip nereikia kalbėti“ 36 p. – *išskaičiuoti*, A. Piročkino „Administracinės kalbos kultūros“ 68 p. – *išskaičiuoti*, o 152 p. – *išskaityti*. „Lietuvių kalbos žodyne“ (XII t.) *išskaičiuoti* ir *išskaityti*. „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“ 253 p. pateikiami abu žodžiai, tačiau šia reikšme – tiktai žodis *išskaityti*. Reikėtų galutinai nuspręsti, kurį žodį iš dviejų vartoti kaip terminą. Jeigu tai jau padaryta „Terminologijos taisyimuose“, galbūt reikėtų apie tai parašyti spaudoje, kad būtų išvengta painiavos.

Tas pat ir su žodžio *skorovarka* taisymu. „Terminologijos taisyimų“ 96-ajame puslapyje – *greitpuodis*, klaidų žodynėlio „Kaip nereikia kalbėti“ 88-ajame puslapyje – *greitviris*, *troškintùvas*.

Nelabai aišku, kodėl „Terminologijos taisyimuose“ **klaida** laikomi kai kurie žodžiai, įrašyti į „Tarptautinių žodžių žodyną“: *diametras* (= skersmuo), *futliaras* (= dėklas, makštis), *pliažas* (= paplūdimys), *tablo* (= šviės lentė), *titulinis puslapis* (= antraštinis puslapis), *termoforas* (= šildyklė). Žodis *termoforas* leidinėlio „Kaip nereikia kalbėti“ 32 p. duodamas kaip teiktinas. Kad šiuos „tarptautinius“ žodžius, patekusius į žodyną turbūt per klaidą, reikia keisti lietuviškais atitikmenimis, ne vienam aišku, tačiau labai praverstų straipsnis, kuriame būtų išsamiai paaiškinta, ar šių žodžių vartojimas -- kalbos klaida ar ne.

Kauno miestas

valdybos vyresnioji kalbininkė

V. JURKIENĖ

²Tai turima galvoje ir „Terminologijos taisyimuose“. P. 96 taisomas ne pats žodis *skerdėna*, o jo vartojimas „skerdenos“ reikšme (tai rodo neteiktinos reikšmės pažyma *ntk. r.*). St. K.